Излази три пута на недељу: Уторником, Четвртком и Суботом.
Стаје у Србији: на годину 120., гр., на 6 месеци 60 гр., на 3 месеца 30 гр., ч.; а у Аустрији: на годину 12 фор. без штемпларине, а са штемпларином 15 фор.

ВИДОВ ДАН

За огл[illegible]ма се по 2 гр. чарш. од врсте за т[illegible]
Непап[illegible]ма примају се само од дописника и шаљу се на редакцију; а пренумерацију у наплаћеном писму прима администрација. Рукописи се не враћају.

БРОЈ 10. У ЧЕТВРТАК, 27. ЈАНУАРА 1866. ГОДИНА VI.

☞ Од првог Фебруара отвора се нова претплата за „ВИДОВ ДАН“. Ако би ко желео имати листове и за месец Јануар, можемо још само с неколицином служити.

У БЕОГРАДУ, 27. ЈАНУАРА.

У Енглеској се спрема ново доба парламентарне радње.

Садашњи парламенат, који се већ састао, разликује се од свију осталих, што ће се у њему имати да покаже нова политика у унутрашњости острва.

Закон о реформи изборне системе више већ година виси над кабинетом сен-џемским, час претећи му а час храбрећи га, како су кад на државној крми торијевци или виговци. Само за покојног Палмерстона у овом је правилу био изузетак, јер он — макар да беше виговац — ипак је противан био реформи. Покојни лорд Палмерстон, који истина по начелу беше либералац, али у ствари по често приклањаше се консерватизму, у опште се противио сваким великим реформама у земљи. Па ту ваља да тражимо објашњења како је то да се он могао толико држати, — он се т. ј. у питањима, која га хтеше да оборе, врло често ослањао на људе из оба стана — и на торијевце и на виговце.

Но Палмерстон сад почива у вестминстерском манастиру, па су људи од реформе врло јако дигли главу. Лорд Росел је својом прошлошћу упућен да реформи отвори пут, — иначе се одржати не може, јер не имајући присталаца у круговима консервативним ваља му се поуздати у либералце, а ти су за реформу.

Историја нас Енглеске може научити да партаја реформе има будућности: реформа се у Енглеској заведе свака, ма колике и како дуге борбе проузроковала. Колико потресаше Енглеску тако наречени „закон о житу“, колики силни противници имадоше тад да се савладају!

Не буде ли пак Росел могао израдити да му друштво пристане на реформу, то ће наравно садашње министарство пасти, али тим се земљи не ће толико нашкодити, колико би јој се нашкодило кад би ствар реформе остала одложена.

Јер доиста реформа је та од велике важности за слободни развитак Енглеске. Њом ће језгро енглеског народа, радена снага земаљска, изаћи као пуноправни фактор на позорницу државне радње. Енглеској је главна моћ у производству, а овоме су сва потпора посленици. Одузмите Енглеској радену снагу, па ће јој моћ врло брзо пасти не само код куће но у свему свету.

Али раденици енглески и заслужују да се изједначе с грађанима своје земље: с интелигенцијом и изображеношћу нису заостали иза права на то.

Праведно је и са свим по уставу начело: да су према држави једнаки и онај који даје посла и онај који га се прима да ради, и уставност ће бити недостаточна докле се год то начело практички не изврши.

Прошао дакле закон о реформи како му драго, он ће задавати много посла и парламенту и народу.

Том послу отвориће поље и сама престолна беседа њезиног величанства, и ми не ћемо пропустити да из занимљивог саветовања о овој ствари не кажемо штогод читаоцима.

ЈУГОИСТОЧНИ НАРОДИ ЕВРОПСКИ И ЊИНА БУДУЋНОСТ.

I.

У старој Европи много је којешта већ са свим остарело.

На све стране наилазимо где се мрве и расападају ствари као оно осушени земљани лепак којим је нешто сазидано.

Мало по мало али непрестано развијају се и на видик излазе одношаји, који исто тако нужно постају из онога што је остарело, као што се под повређеном кожом на телу људском прави нова.

То је тако у природи историјскога тока светског: што је остарело, то пада, јер време, као оно што Хрон затираше своју децу, прождире само себе па садржином својом постаје друкчије; *што дакле постане* у једној епоси времена, то разорава друга епоха па ствара нешто ново, — пропада што постоји па прави се место другоме нечем, чега још не беше.

Али овоме природном процесу, који налазимо у историји од како за њу знамо, ваља помоћи и на руку ићи, као и у опште што је од користи да се природним процесима како у царству материје тако и у царству ума вештином и мајсторијом притече у помоћ.

Мајстори су у природним догађајима светске историје народи: у колико су ти мајстори вештији и способнији, у толико природни процеси иду добро или боље, зло или горе.

Кад је н. пр. народ који ма из каквих узрока тако рђав мајстор, да поступком својим смета историјскоме току, или га вуче на страну којом не може да иде: онда никако народ тај не ће бити онде, где би требало да је, за цело пак одоцниће се тамо, а то је наравно велик губитак.

Проучавајући *летописе времена* видимо доиста, да су неки народи *били* добри а неки врло рђави мајстори. Тако у опште узевши источни народи спадају међу ове последње, а европски међу прве.

Точка светске историје што се вавек и непрекидно котрља изгледа као да је на истоку европском на оној точци, преко које не може даље па да иде својим обичним путем. А будући да он по познатим законима не може и не сме стајати, то из овога проистиче да мора другим путем поћи.

Таке точке могу се назвати светско-историјским кризама, а то ће рећи да на видик излазе нове прилике у новим видовима, јер криза у природи представља моменат, где се из једног стања прелази у друго — било боље или горе.

Дотични народи могу врло много помоћи да од ове кризе постане нова плодовита светкоисторијска епоха, ако на име узумеју бити не крпе већ прави мајстори.

Народи дакле на европском југоистоку позвани су да скорим пред судом светске историје свечано положе испит и ту се покажу да ли су способни да себи будућност створе. Како тај испит испадне, отуда ће се за много векова изводити наша срећа или несрећа.

Ми смо пред оним моментом, који је промисао божији одредио да прибави себи доказа о способности народној па по тим доказима да направи народе великима или малима, моћнима или слабима, слободнима или покоренима, знаменитим или незнатним.

Осећајући озбиљност и важност овога момента можда нам је света дужност да себе испитамо, да своју снагу премеримо, да сами собом на чисто будемо.

Да ли смо онаки мајстори као што напред наведосмо, или нисмо? Јесмо ли, онда се пита: да ли ћемо бити и мајстори прави?

Значајни је знак оваког мајстора беспрекословно то, да је способан да процес унапреди, једнако га у току његову држи, и то на путу који је њему самоме од користи.

Али је очевидно да таква способност иште да се познају сви моменти овога историјског процеса; ако ли не познајемо те моменте ни оно што њих условљава, онда не можемо способни бити да их унапредимо.

С тога нама — југоисточним народима — ваља пре свега да се испитамо да ли појимамо оно што нам треба за [illegible]је у Р[illegible]ијски моменат који нас чека, и ако појима[illegible] докл[illegible] колико смо кадри да томе одговоримо. [illegible]ио.

Судбине светско-историјских дога[illegible]ја донеше собом да цео југоисток заузимају [illegible] њему живе све само мали народи.

Премда ови народи као поједини организми који сами за себе стоје имају у себи све услове за самосталан живот, опет за то ни један између њих није тако јак да би могао сам савладати и победоносно одупрети се свим оним политичким бурама, које би се са стране дигле на хоризонту југоисточних народа.

Оснажити се могу кад би умножили снагу своју, а то умножавање снаге води нас к томе да се народи исти политички сједине, чиме ће свак добити сигурност животу своме.

Сједињење народа југоисточних нужно је због бура које ће да дођу, а сви знамо да нас те буре скоро чекају.

Сад би ваљало да се испита: какво би требало да је ово сједињење југоисточних народа?

Тиме ћемо се занимати у листу који иде.

РАСПРАВА НА ЗАГРЕБАЧКОМ САБОРУ О ИМЕНУ СРПСКОМ. *)

(Свршетак.)

Николајевић (правосл. свештеник): Залуду су вам и књиге и закони кад немате љубави; језик је одело народу. Што се међу Србима у кнежевини не помиње ништа о Хрватима, то је отуда, што Хрвати немају тамо заступника, који би име своје подигли. Ако се српско име не узме у адресу, онда се може догодити да нам народ српски кад би га затребали не ће доћи да помогне. На гробничком пољу год. 1242 против Татара су се борили поред Хрвата и Срби. Ако се на овом сабору не спомене име српско, онда вас питам на ком ће се споменути? С тога сам ја за то, да се место „нашега народа“ стави „народа наше земље“.

Бриглевић: Ја сам за то, да се каже „народа тројне краљевине“.

Др. *Полит-Десанчић:* Много нас има овде, који не знамо ни шта је српско ни шта је хрватско име. Као што нам историја каже, у тројној краљевини има и Хрвата и Срба: и ја се ограђујем противу тога, што неки хоће да се ту народ српски успореди немачкоме и италијанскоме. Ми смо уверени да нашој народности нема никакве погибије, али се народност не састоји само у језику, него је она и у једнаком васпитању, у једнаком начину мишљења и политичком правцу. Па ако је то тако, онда иштем да се српско име припозна дипломатски; јер иначе то сматрам као супрематију. Кад Немци, кад Европа чује да је ово народ хрватско-српски, одмах ће се са свим друкчије на нас осврта ти: с тога сам за предлог г. Суботића.

Шашић одриче се речи.

Вел. жупан *Кушевић* налази да у Суботићеву предлогу нема ни агресије ни супрематије српске над Хрватима; мисли да би се „хрватско-српски народ“ морало казати из три узрока, на име што би се тиме Срби успокојили, узајамна слога утврдила па ми сједињеним силама могли да постигнемо своју цел, и на послетку што би се у адреси споменуо народ, који је доиста ту. Сабор је већ признао да српског народа има у тројној краљевини, то признаје и историја, то је признао и народ год. 1848, нити коме пада на ум да каже да Срба нема. Сабор од 1861 признао је такође да у овој земљи живи народ српски. Тај израз нит може шкодити

*) Наставак овог извештаја морали смо попунити из „Агр. Цтг.“-а, јер хрватски листови ил' не поменуше или тек само с неколико речи н. пр. беседе гг. Николајевића, Полита-Десанчића и Кушевића, премда су и у „Агр. Цтг.“-у само у изводу саопштене. У.

адреси нит народу нашем. Што се тиче напоменуте агресије или супрематије, таковог чега нека се тројна краљевина не боји никад од својих по крви и племену сродних Срба.

Бар. *Кушлан:* Ја се „sine ira et studio“[1]) изјављујем против предлога г. Суботића, јер у њему не видим ништа друго но агресију на нашу државу хрватску. Ова напаст не почиње данас, она допире у задњу прошлост развитка наше књижевности. Кад се год. 1835 заметнуо први књижевни рад, онда су наши књижевници за темељ узели разречје хрватскога провинцијала, али видећи да су тим сувише уско основали своје књижевно пословање, које стегнуто у тако уске границе не би никако дошло до успеха, за то су узели за књижевни језик штокавско наречје, које вам сваки Хрват називље „хрватским“, а бе[illegible] Срби крсте српским[2]). У оно доба бејаше [illegible] заметак постављен србизирању, те се по новинама и брошурама писало само о српском народу као да хрватском ни трага нема.[3]) Предњачио је у том послу онда славни Вук Караџић, који је шта више књижицу једну: „Ковчежић“ посветио Србима сва три закона, разумевајући амо савколики наш народ источне, западне и мухамеданске вере.[4]) Овакво задиркивање у наше племенско име дирнуло је неугодно свакога Хрвата, али као што су Хрвати блажији и попустљивији, пропустише опрети се томе небратском поступку, те пошавши путем љубави и слоге почеше употребљавати за наш књижевни језик назив хрватско-српски, којега последица се показа год. 1861, кад браћа Срби захтеваху да се сабором призна да у тројној краљевини има и српски народ.[5]) Ја, што се мене тиче, нисам никада одобравао поступак овакав с наше стране, који је допустио да се под плаштом љубави и слоге крњи не само наш народни и племенски већ и државни опстанак, и зато сам вазда и у свако доба мислио, да би ваљало у нас Хрвата језик, којим Срби говоре, крстити[6]) хрватским, а народ наш било источне или западне вере, у колико стоји у границама тројне краљевине, називати хрватским.[7]) На тај начин не бисмо чинили друго, већ ишли по примеру браће Срба, који, ако би хтели праведни да буду, имали су нама у томе оставити ону слободу, коју сами себи узимљу. Овако поступање било би управо братско т. ј. да ми не замеримо Србима што Хрвате зову Србима а хрватски језик српским; но они да тако исто не приме за зло, што ми језик, којим се говори по тројној краљевини, Банату, Бачкој, Србији, Босни, Херцеговини и т. д., називљемо хрватским, а народ, који се тим језиком служи, хрватским. Ја судим, да лепшега знака слоге и љубави не треба међу два племена, него кад се овако замењује једно име за друго, и да се управо тим на најсјајнији начин констатује истоветност једнога и истога народа и језика. Тако се ствар има на пољу књижевном, али друкчије на пољу државноправном и јавном, у кругу дипломатском. Овде већ треба разлике, као што ју је и историја сама назначила. Кад у старо доба ова два племена хрватско и српско дођоше испод Карпата у данашњи свој завичај, онда се основаше две различне државе, држава српска и држава хрватска. Држава српска незгодом времена пропаде на Косову пољу[8]), а хрватска се онако с осакаћеним крилима некако сачува до данас. Ову државу нашу, која се према владаоцу, према осталом дипломатском свету називље искључиво хрватска[9]), нити се друкчије назвати може, *ми никаквој слози за љубав ни с ким на свету делити не можемо.* Зато нека то браћа Срби од нас и не ишту, јер тим ишту нашу смрт; пошто сумње нема, да браћа Срби, који, остајући верни свом поступном (?) поступку, данас траже, да се у јавном дипломатском животу место назива хрватскога употреби хрватско-српски, не ће пропустити за коју годину тражити, да се назив хрватски испусти и да остане само српски. Овакав поступак није братски, и ако игде, ваља овде онај закон божји: што не ћеш да се теби чини, не чини ни ти другоме. Шта би браћа Срби рекли, да оним 200.000 Румунима, који су у Србији староседиоци, дакле са свим равноправни Србијанцима[10]), падне на ум заискати, *да се Србија прозове државом румунско-српском?*[11]) *Да им то по ћуди било не би,* показује најбоље она околност, што се у Србији о овим Румунима муком ћути, као да их и не има; али не хасни ово ћутање, јер се за то по осталом свету зна. Што смо могли са српском браћом поделити, то поделисмо. Они су намештени код свих управних и судбених власти и то често у претежнијем броју него Хрвати, као што је то случај код високога седмоличног стола, где између три председника имају два, која се броје[12]) српском племену. Разлике између њих и нас не има ни у цркви ни у школи[13]), будући с нама у свему посве равноправни. Тиме мислим, да би се имали задовољити и не тражити од нас што им дати не можемо, ако нисмо ради да сами себи гроб ископамо. Држава, круна, устав, јавно право, то су особине, које Хрват мора за себе сачувати, и ја мислим, да док један прави Хрват живи, да ће волети умрети, него подносити да се у ове његове светиње дира, ма било то и са стране браће српске; јер овако дирање није братско већ управо душманско, а реч каза: Брат ми мио које вере био, ако братски поступа![14]) Овим завршујем гласајући за редакцију а против предлога г. др. Суботића.

Др. *Суботић:* Изволите господо о мом предлогу још једну реч пријатељски послушати. Сећаћете се за што сам ја желио, да се предлог мој прими без дебате. Да сам имао разлога томе показује сама дебата. Господо моја! Свака реч, која се у овој дворани изрекне, одзиваће се по целом оном простору, где се налазе Хрвати и Срби; с тога сам ја желио, ако буде могућно, да предлог мој прође без дебате, ако пак то не буде могућно, да буде без дебате одбачен. Ми нисмо ни један ни други пут одабрали, него трећи, који је по мом мишљењу најгори. Нисмо ми Срби ово питање овде потакнули, то не може нико казати. (Чују се гласови: „Него ко?“) Једна страна нашега сабора донела је то питање пред вис. кућу. (Опет се чују гласови.) Ако ћемо, господо моја, конверсирати, онда престајем говорити. Кад је ово питање од једне странке пред вис. кућу донесено, онда се не пита да ли је то питање српско, него је предмет политички на нашем сабору. Ако има странка која уз то стоји, питам ја ону господу, која уз то не пристају, хоће ли то бити на добро нашем народу, хоће ли бити либерално, хоће ли бити паметно? Зато, господо моја, морало се то питање предузети; тога ради узео сам ја овај предлог да учиним, мислећи да ће предлог тај сваку оштрину изгубити кад га ја донесем, јер многи могу знати, да ја љубим српски народ више него овај живот, али не мање љубим и хрватски. То показује моја прошлост, томе је јемство мој политички карактер. Имам приметити оној господи, која рекоше да је ово питање потакнуто да се неслога роди, да томе није тако. Нити ћу ја, нити народ српски што учинити, да се неслога у вис. ову кућу донесе. Ту мисао, господо моја, баците на страну, и држите се онога, што сам казао, да је чиста љубав према домовини била повод, те сам ја овај предлог учинио. Друго сам казао да разлога набрајати не ћу, иштући разлоге од ваше

[1]) Камо срећа да је г. беседник у течају своје беседе остао веран овим речима, те не би просипао жучи и у овај побркао појмове, па говорио о стварима, које немају никакве свезе с оним, о чему је реч поведена. У.

[2]) Не искључиво Срби, него историја и сав учени свет. Види Шафарика: „Словански народопис.“ У.

[3]) Молимо — видите у бр. 189. „Нар. Новина“ од 1852 за који се народ рекло да га нема и да га никад ни било није. У.

[4]) Не „источне и западне вере“ него источне и западне „цркве“, а вера је и у једној и у другој хришћанска. Кад беседник ни ово не зна, онда је више него дрскост пуштати се у пресуђивање ствари. У.

[5]) Посредно би се из ових речи изводило да га доиста нема. Ово је понављање онога, што је год 1852 говорено у „Нар. Новинама“ бр. 182.; али молимо беседника да изволи тим поводом загледати у „Српске Новине“ бр. 92. од 1852. У.

[6]) Крстити се може само оно, што нема имена, али је ик овај има свог природног и историјског имена па крштење вам је залуду. У.

[7]) Је л' — онако исто као што Мађари говораху за народе угарске да су то све „народ мађарски“? Е онда се не жестимо на Мађаре, но приклонимо им се, јер што је мени мило у мојој кући мора ми мило бити и у другога у његовој кући. У.

[8]) А чијом кривицом? Кад сте тако добар историк, молимо вас кажите нам, да не морамо ми вама казивати, јер ми од своје стране не бисмо ради позлеђивати народне ране. У.

[9]) Са свим право имате, али разумевајте државу хрватску а не пружајте се преко граница њених, јер н. пр. Славонија и Далмација нису Хрватска, оне су дипломатском свету познате само под овим својим именима и под тима уживају своје јавно право. У.

[10]) Молимо — нису само Срби у Србији Србијанци но то су сви државни грађани српски, па тим начином Румуни у Србији исто су тако добри Србијанци као и Срби у Хрватској Хрвећани. Не бр ајте појмо е и имајте увек на уму разлику између имена народног и државног. У.

[11]) Кад би беседник и његова дружина допуштали Србима у тројној краљевини само онолико слободе да се наз вљу својим именом, колико је то Румунима у Србији дозвољено, не би ни ове дебате на сабору нити икакова разговора било међу Србима и Хрватима. У осталом кад су Срби тражили да се хрватска држава назове српском? У.

[12]) Дакле само се „броје“, а иначе нису? У.

[13]) Само што држава хрватска ништа не приноси на цркву и школу Срба православних. Ето се сад у престолници хрватској хоће да гради црква за Србе православне, за оне исте Србе, који су немилице крв своју проливали за државу хрватску, па да ли је и колико је држава хрватска ту притекла у помоћ? — У.

[14]) То исто и Срби кажу. У.

ЧЕКА ДА СЕ УДА.

„Шта чекате, Милице?“ упитах кад пети пут ове недеље уђох у кућу моје прве сусетке, г-ђе Радовићке, те кад као обично затекох њезину јединицу ћерку, лепу Милицу, дубоко забринуту чекајући нешто. Или бар се мени тако чинило, јер она није никад ништа имала да ради нити чиме да се забавља на своме омиљеном дивану. Осим што би јој по некад видели у руци једну пола отплетену црвену чарапу која као да никада не могаше бити готова, или по неки стари старински роман.

Више пута сам се чудила како јој се не досади овако да живи — ја бих свиснула трећи дан од нелагодности — а сада кад ми се додија чудити се ја се усудих да запитам: „Шта ли чекате, Милице?“

Лепотица (једина кћи једног сиромаха чиновника који је имао доста муке да држи кућу своју и да пристојно одева своја три сина што учише гимназију) лепотица, пуначка и плава девојка од петнаест година, погледа зачуђено, нешто због мог незнања а више можда с моје дрскости. Него у место друга одговора само узди же обрвама — са свим брижљиво навученим црном бојом, премда готово и сувише тамном према њезиним великим плавим очима што тако невино изгледаше испод оних обојених извијених лукова. Очи су биле врло лепе и врло невине — као да нису ни за што знале, нити беше у њима израза ма и једне мисли.

„Шта ли чекате, Милице?“ понових ја озбиљније, — јер, као свака радозналост, тако и моја тим је живља постала што мање изгледа беше да се намири.

„Шта ли чека?“ одзовну се овде смехом промукао али иначе пријатан глас њезина најстарија брата, Милоша, даровито али неумешно дете од својих 12 или 13 година, кад улете у собу и баци своје књиге немарно на диван те без невоље згужва и онако већ угужвану, попрљану и поцепану али живосну хаљину плаве Милице. Девојка отури срдито књиге, али њезин брат настави смејући се: „Ала какво ми је и то питање? Где ли сте се ви то родили, молим вас? Као да свака девојка од дванаест година није већ на полици! Као да не чека да се уда!“

Сестра му се не застиди, али се ја застидех рад ње, и рад свију који су као она, ако је истина што јој брат рече.

„Чека да се уда?“ рекох ја с моје стране и нешто у моме гласу потресе девојку те се зарумени — премда не рад речи и смисла њихова.

„За цело — све девојке тако раде овде; — а зар није тако у вас?“ настави дечко а мило му беше да дира „госпођицу младу“.

„Не, — јесте; — неке раде а неке не раде; — или бар не све, хвала Богу!“ — додадох ја неким гласом пуна захвалног осећања што је то доиста тако. „У нас“ девојке не седе „чекајући да се удаду“; иначе би имале да чекају до страшнога суда, па би онда ишле да водају мајмуне у Пандемонији ако је истина што прича казује да је то судбина неудатих девојака.

Мало људи има „у нас“, који би се драговољно оженили девојком за коју се зна да чека — чека не оно срце које јој је Бог наменио него ма каквога човека који би рекао: „Хоћу да се тобом оженим, ходи!“ —

Доиста их је мало таквих! Ма какви да су Американци то им се не може пребацити. Можда се нигде у свету не жене људи мање за љубав новцу него у Америци, при свем том што они најпотпуније познају вредност новцу и што тако исто врло добро знају колико се луксузних потребица духу и телу, за око и за уво може њи-

љубави, од вашега пријатељства, патриотства, а на те се разлоге и сада обраћам. Оставимо све разлоге, које стара историја наводи, оставимо разлоге, који се угријаном чуству допадају, но држимо се свега, што је овој земљи потребно, што је овој земљи добро: држимо се мудрости политичке. Сва су господа признала, да у тројној краљевини има српског народа. То је и сабор од 1861 признао. Кад је то признао, кад је народ српски толику крв за ову земљу проливао, кад толике терете сноси, кад ни на шта друго не иде, него да се оно изрече, што по себи стоји: онда не видим да се тражи разлога, и да се иде на окупацију, него видим, да се тражи средство, које ће духове у нашој земљи умирити, слогу утврдити, и дело напретка сигурнијим и успешнијим учинити. На те разлоге љубави, пријатељства, мудрости, ја апелирам. Што се г. Мразовић боји, да је ово питање потакнуто да се сабор разбије, и да би боље било да није ни потакнуто, њему на по се не ћу да одговорам, јербо знам да је патриот, да му добро домовине на срцу лежи као и мени. Сабор ове тројне краљевине мислим да је сваком Србину и Хрвату светиња, и држим да ће сваки од нас све могућно учинити, да се сабор наш одржи, и дело нашега спасења ка концу приведе. Господо! кад је то тако, а ја вас уверавам да је тако, и видећете да јест тако, онда пређимо преко тих мисли, које управо на ствар не спадају; не видимо ту семе раздора, него видимо поверење братско браће, и пријатељску намеру пријатеља; не чујте у овом предлогу гласа каквога нападања, претензије и политичкога рачунања, него чујте у њему глас пријатеља. Или се случајно или с намером потакнуло то питање у овој вис. кући, свакако је прешло у живот нашега народа; и наша је дужност да му добар правац дамо и неповољан успех одбијемо. Господо моја! уклоните предмет, који може жестоко таласање и колебање у народу нашем пробудити; утишајте духове, који су већ уздрмани, пак свету покажите да се овде, где су два народа признана, и имена признају, и уклонимо за свагда запреку, која ће нам вавек сметати. Хоћемо ли штогод изгубити тиме? — Не ћемо. Хрвати ће остати што су били, сложни, јуначки, који домовину своју љубе, а Срби ће бити њима у свему равни. Наша ће домовина увидети у овом изразу признање својих народа, а други ће народи видети слогу и снагу, која ће сваки нападај против народности и слободе победоносно одбијати, и народ хрватски и српски учинити славним и љубљеним, како у домовини својој тако и у свим земљама, где Словени станују. На те разлоге апелирајући, на ту цел велику смерајући, примите предлог и одобрите га.

Др. *Шухај* (потпредседник) позивајући да се гласа: Четири су предлога — први је др. Суботића да се каже: „хрватско-српски“, други вел. жупана Кукуљевића: „хрватски и српски“, трећи г. Краљевића: „хрватско-српско-славонски“, а четврти г. Бриглевића: „народ тројне краљевине“. Прво: ко је за редакцију, т. ј. да остане: „наш народ“? (Устаје већина.)

СРБИЈА.

Рачуноиспитатељ друге класе у главној контроли Младен Радојковић постављен је за секретара у поштанско-телеграфском одељењу министарства унутрашњих дела.

Михаило Остоја узет је за професора француског језика у гимназији београдској под условима који су прописани за стране поданике.

Канцелиста минис арства финанције Сима Бимбић пос ављен је за суплента при гимназијској реалци у Ужицу, писар при управитељству државне штампарије Јеврем Марковић за канцелисту у министарству просвете и црквених дела, а писар епархијске конзисторије београдске Вучко Грудић за писара при управитељству државне штампарије.

Дојакошњ цртач под контраком у министарству грађевина Дамјан Павловић постављен је за контрактуалног инцинира четврте класе.

е. У *Пожаревцу*, 13. Јануара. Како нам стоје села, природно је са свим што међу сељацима не може да се развије дружеван живот. Али чудити се и жалити морамо што дружевног живота немамо ни по варошима.

Ето н. пр. ми у овој нашој окружној вароши имамо доста стихија, из којих би се дружевни живот могао развити, — у нас овде има чиновника, међу којима доста њих и изображених, има професора с одличном изображеношћу, а и учитеља, који су уживали васпитање, има трговаца, којима барем практичко изображење светско не недостаје, па опет зато нема ни трага дружевности, ван ако бисмо за дружевност узели то што седимо по каванама.

А обичај овај да чамимо у кавани можда је и узрок те смо с породицама својим самохрани, усамљени.

Људи седе у кавани више него што би и требало — и пре подне, и по подне, и у вече, а жене, — овај цвет друштва — увек су саме за себе, а тиме се очевидно шкоди искрености породичног живота.

Кад би место тога људи се мање бавили по каванама па се с породицама својим састајали данас у једној а сутра у другој кући, тад би и жене и одрасле девојчице имале да штогод уживају, а мислим да би нам тиме нестало многе сенке у кућевним одношајима.

Чиста словенска забава — „беседа“ могла би се *уобичајити по свим варошима* нашим, као што се у некима већ и почела заводити, јер ту се и срце и душа насићава најпријатније. А можда је у нашем народу потребније него и у коме другом да се душа и срце навикну на благородније, нежније забаве.

Ја дакле излазим овде као неки заступник тога да се међу нама заведе дружевнији живот, а мислим да у нас има довољно узрока, који би нас на то побудити могли.

ПОГЛЕД ПО СВЕТУ.

До који дан имаћемо важних гласова из Пеште, који ће по свој прилици бити пресудног значаја. Данас се предаје сабору адреса, којом се има одговорити на престолну беседу. Сви гласови слажу се у томе, да адреса признаје заједничких послова и обриче преиначити законе од 1848 у колико сметају моћности монархије као велике силе; али да би се сабор могао пустити у претресање тога, иште да се призна земљи правна непрекидност па по дотичним законима наименује угарско министарство, преко кога би се даље као јединога законитог органа радило с круном. У овоме као да краљ, који је још једнако у Будиму и ту ће остати можда још месец дана, хоће да претече сабор, и — како кажу — због тога је дозвао к себи из Беча грофа Белкредију и грофа Менсдорфа, који су до прекјуче у вече једнако били у Будиму и држали министарски савет. Наравно је да се још не зна шта је закључено, ал' како ствари стоје — готово би се извесно могло рећи да ће Угарска добити своје министарство. Ако сабор пошто му се поднесе адреса, опет одложи своје седнице и још се не пусти у саветовање, то ће знак бити да се договори још воде и да се хоће да дебату о адреси затеку свршене ствари. Не ће још дуго трајати, па ћемо знати како ствар стоји.

Указом кнежевим овлашћено је у Румунији министарство да се држи буџета лањског докле год скупштина не одобри нов. Зајам од 6 милиона гроша није се могао извршити. Кнез је поклонио 500 дуката да се поделе међу сиротињу у Јашу која пати од глади.

У Пруској се 23. ов. мес. започела велика парламентарна борба. Влада се оставила своје пасивности; заступници њени су дошли у дом народних заступника и различите му предлоге поднели, чим се опровргавају гласови, који казиваху да ће се сабор скорим распустити. Али и партаје пустише се у борбу, коју са своје стране већ од више година воде упорно, он за сада још једнако с мало изгледа да ће успети. У бој у парламентарном, који беше поменутог дана, напред је већ победа била на страни опозиције, јер у свему, о чему се год радило, опозиција се борила с владом под заклоном права. Прво се предузимало решење врховног суда о беседама, које би се од стране народних заступника говориле на скупштини. Поднесени у том смотрењу предлог, којим хоће да се ово решење прогласи да не вреди ништа, закључено је да се узме у претресање не дајући га најпре одбору, јер је чл. 84. пруског устава, којим се подјемчава слобода говора, јасан. Друго питање тицало се Лауенбурга, и сходно предлогу напредњачке партаје скупштина се с грдном већином изјаснила, да правно не вреди ништа што је Лауенбург добивен, докле се год народним заступништвом не одобри, јер устав изреком каже да се за сваки нов добитак које туђе земље мора тражити одобрење од скупштине, а овде се није тражило. Опет дакле право победи над политиком силе. Али влада се не обзире ништа на то, и остаје тврда на своме путу не попуштајући народном заступништву.

22. ов. мес. закључен је у Данској државни сабор, а 29. и. мес. имао се отворити савет државни. Краљ у посланици својој рече да је државни савет за то сазван, што још стоји нерешено питање о уставу и што хоће већ да истече рок финанцијској периоди.

Француски и енглески листови занимају се по готову искључиво мехиканском ствари. „Тајмс“ се нада да ће се међу Француском и сједињеним државама све расправити лепо, и држи да је већ свршена ствар да ће француска војска отићи из Мехике; шта више мисли да у години 1866 не ће више бити Француза ни у римској ни у мехиканској земљи. И „Глоб“ суди о мехиканској ствари овако исто. Француска ће војска скорим отићи из Мехике, а по свој прилици и одавно би већ отишла, кад се не би бојала да ће и Максимилијан хтети с њом да иде. Но „Глоб“ не каже да ли ће се сад противити да га собом узме.

„Италија“ уверава да су за случај, ако би се део какав папиног дуга пренео на Италију, неколики чланови народне скупштине договорили се да учине овај предлог: „Будући да папин дуг, учињени пре 1860 год., искључиво је употребљен на то, да се подмире трошкови католичке вероисповеди у Риму, да се издржава црквена јерархија и заступство папино у иностранству, а Романья, Марке и Умбрија, далеко да би отуда имале какве користи за своје привредне интересе, само су приносиле за издатке папства, а дажбине њихове не употребљаваху се за општекорисне заводе, школе и т. д., то ће умесно бити да се држава за онај терет, који јој је сеп-

---

ме набавити. Постарији људи жене се често за љубав младости и лепоти тражећи после срећнога рада у сабирању блага да сјајност његову покажу на својим лепим женама и красној деци. Али би то био за цело врло стар човек, у правоме другом детињству свом, који би узео девојку која „чека да се уда“. Такав се поноси кад својом умешношћу и својим богатством може да истисне понеког млађег али сиромашнијег и мање услужног просиоца. Али да понудите баш и таком једном човеку ма и најлепшу девојку у красној Новој Енглеској, а он да зна да је она седела месец за месецом, годину за годином „чекајући“ просиоца, — он би се окренуо с презирањем па на сву прилику потражио какву румену сеоску учитељку с црним рукама а с нешто памети и изображења, па би је замолио да га прими заједно с његовим милионима, осећајући да је опет он у користи. А што се тиче људи који чине те је Америка оно што је данас и што ће бити сутра — омладина земаљска, зрели људи — могла бих на прсте избројити стотине који се ожените девојкама без паре — учитељкама каквим или и каквом најамничарком из фабрике, и не плашише се с њима започети живот без ичега — па и без дугова.

Они имају савршена поверења у своју сопствену памет, срце и руке, и у живу симпатију, ведру дрскост девојака које за њих пођоше, те почињу живот с тврдим уздањем да ће отворити себи пута у свету поштено и честито, и да жене њихове не ће изостати иза њих ни у култури ни у саму прегоревању. И имају право бар девет пута у десет, као што сведоче толика срећна огњишта, растурена свуда по широком континенту американском.

Нама се чини да је баш ова овако распрострањена стварност супружна живота што је учинила те је Нова Енглеска оно што јест — јака у себи самој, богата именима вредним поштовања у списковима литературе, лојалности и генија проналазака. А напротив намножење брачних свеза где не може бити права супружна живота (намножење које се почиње с доласком париске литературе и париске моде) деморализује Нови Јорк, као што је помогло некада да се деморалијује Чарлстон, Ричмонд и Нови Орлеан. Французи као да су патили од тога много пре од нас у Америци ако хоћемо да верујемо Мишлеу. Он вели: „Нема никога ко не увиђа шта је главно у данашње доба. Чудним сутицајем прилика друштвених, религиозних и економских

човек живи са свим растављено од жене. И то не само да су на путовима различним и паралелним; него изгледају као да су два путника, који су пошли на пут с једног истог места, али један полази највећом брзином а други веома полагано, и то правцима који један од другог све већма одступају. (Продужиће се.)

тембарским уговором натоварен, накнади црквеном имаовином што се у краљевству налази. Дугове пак папске, који су учињени после 1860 год., не може Италија за сада при оваким приликама ни признати ни на се узети.“ Буде ли овај предлог примљен од италијанске скупштине, онда ће се њим смести извршење септембарског уговора у смислу онаком као што Француска узима. А по депешама француским, које су саопштене у „жутој књизи“, Француска у таком случају не ће ни извршавати тог уговора.

Новији гласови што стигоше из Цариграда дају нам из ближе познати како је с немирима на Ливану. Дуад-паша је завео неку порезу сам од своје воље, па који с тим беху незадовољни дао је све позатворати, а међу тима има и сродника Карамових, а то је учинило те се Маронити дигоше на отпор, који је наравно савладан турском војском, а у следству тога утече Јосиф Карам. Но овим ствар још није свршена. Макар да су устаници побијени, они се ипак држе у пољу заклоњени својим добрим положајима, и не би немогућно било да се ствари окрену озбиљније. Порта се труди да представи да догађаји нису опасни. Каже да је све само луд неки покушај Јосифа Карама, који је учињен у договору с маронитским патријархом противу управе Дуад-пашине, а све је већ стишано и не ће бити никаквих последица. Тако говори Али-паша страним посланицима, али Порта је врло забринута да се с те стране не роди какав ђаво, па зато у потаји спрема нову експедицију од пет парних фрегата с војском, која би отишла у Бејрут чим би затребало. Упутства Дуад-паши дата у опште су помирљива. Он је овлашћен да се с устаницима пусти у договоре, али тим договорима да се не нашкоди власти ни достојанству султанову. У колико буде потребно може и претити да ће употребити силу, а свакако да се постара да буну удуши док се не би умешале силе, које су потписале уговор.

По гласовима из Новог Јорка од 12. ов. мес. Американци још једнако држе мехиканску варош Багдад. Посланик француски у Уашингтону ишао је због тога државном секретару Сјуарду и питао га шта је у ствари, а овај му је одговорио да нема никаква извештаја, па је телеграфисао Шериданy да извиди ствар и кривце да казни. Французи су заузели Чихуахуу; Хуарец се налази у Ел-Пасу.

Последњи гласови из Бомбеја допиру до 1. ов. мес. Коканска посаобина што је дошла у Лахору има да скопча лепше трговачке сношаје с Индијом. Побуна Конда у јужној Индији брзо је удушена, и побијени су бунтовни Вагири. Левингстон је отишао у Тангебар. У Адену су се међу Арапима и војском изродила непријатељства.

О НАРОДНОЈ ПРОСВЕТИ У ДЕВЕТНАЕСТОМ ВЕКУ.

II.

(Продужење из бр. 8.)

Пороци енглеске системе многобројни су, и о томе нема више спора од како их је последње испитивање од 1858—1861 на видик изнело. Централна просветна власт, приморана да прави уговоре приватне и да обдржава сношења административна са шест или седам хиљада школских управитељства, претоварена је послом па не може да извршује довољан утицај на напретке просветне. Помоћ парламентарска дели се на врло нераван начин и често са свим противно потребама. У једном читавом округу не би било ни једне школе, пак опет држава не би могла ништа учинити да се зло умали, јер нема никакве инцијативе: она не може у помоћ притећи но само заводима који већ постоје. Из тога произилази да су помоћи, које она даје, врло мало растурене по селима. Места, којих су потребе индивидуалном предузимљивошћу већ намирене, добијају много, она где још ништа нема не добијају ништа*). Будући да школе стоје под управом свештеника, и будући је ту обучавање религиозно од врло велике важности, то је свака религиозна секта приморана да издржава учитеље и да организује институцију за своју потребу. Но догађа се готово увек да је у овом ил' у оном месту број дисидента тако ограничен да не могу ове трошкове да поднесу. Деца су на тај начин лишена обучавања, или се обучавају са свим у средњу руку. Кад би држава дала помоћи свима парохијама по сразмерности њиховог житељства и њихових потреба, онда би трошак државни изнео најмање око 100 милиона франака. Без сваке сумње, ова жртва макар како да изгледа велика, не би ипак ни мало претерана била, јер не би достигла ни оно што најмлађе државе у американској унији троше на основне школе. Па баш кад би се и та сума жртвовала, опет не би то имало задовољних резултата: цела система енглеска томе је узрок, и њу би требало поправити.

Међу тим има факта, по којима судећи изгледала би ствар мало друкчије. Тако посленици у великим варошима сразмерно су врло приметно изображени. Има више узрока који су томе припомагали. Они имају врло добре плате, па кад човек има извесне удобности, онда се у њему и жеља рађа да се изобрази. Раса је енергична, делателна, одарена великом вољом и приметном наклоношћу к удруживању. Отуда су постале код Енглеза оне сваковрсне установе: друштва за међусобно потпомагање, друштва за сарадњу, друштва за читање, зборови и састанци који су толико помогли те се просвета распрострe у народу. Осим тога има и других средства у изобиљу за изображавање. Штедри и сваким добром задахнути господари многобројних фабрика, ривалне религиозне секте, богати трговци, сви у натеч подижу и отворају школе. Но по несрећи поред места, која су фаворизована те је у њима просвета јако раширена, има других где влада такво незнање да није могућно себи представити. Не давнашње истраживање о раду који деца врше открило је у овом погледу таквих жалосних ствари да се цела Енглеска потресла од стида и гриже савести, као да је угледала неко сакривено зло, које је срамотило овај народ тако сјајан и тако напредан, — те се онда захори са свих страна реч *реформа*. Но ова реч, и у самој тако нежној ствари не треба никога да заплаши, јер да поправи систему која постоји, Енглеска не треба ништа са стране да позајмљује; њој је доста да се послужи оним што је у Шотској и Ирској у овом погледу добро учињено. —

(Продужиће се.)

*) Ево неколико бројева из испитивања од 1861, који ће нам показати како је несаршена система енглеска. У епархији оксфордској између 339 парохија има их само 24 где сиромашне школе уживају помоћ државну. У другим грофијама ова је сразмерност: у Хирфордшајру и Сомерсету 1 од 280, у Девоншајру 2 од 245, у Дорсету 10 од 179, у Корнујелу 1 до 71. Сер Џон Пекингтон помиње четири сиромашне парохије у Лондону, које с популацијом од 138.000 душа добијају помоћи само 12 фунти стерлинга, где напротив четири богате парохије с 50.000 душа добијају од државе 3908 фунти стертинга.

ТРГОВИНА.

Трговини са свињама прети велики назадак. Има година две ли како се у Немачкој међу људма појавила нека болест, коју назваше „трихиниазис“, а кажу да долази од свињског меса, и то не само сировог него и сувог, па су од те болести многи и помрли. Ове је године постала болест та много јача и здраво се раширила — има је сада и у Бечу, те је због тога завладао велики страх и нико не ће ни по што да једе свињетину ни онако сирову ни суву ни у кобасицама. Многи свињарски трговци тим су поводом поручили својим агентима по доњим крајевима да им више не набављају свиња, јер не могу да их продаду. Болест је та до сада лекарском свету била непозната, те сад се на све стране испитује. У Бечу је наређено, да свако крме, које би касапин који утукао, мора се лекаром микроскопски испитати. У Хановеру су открили да у оним свињама има трихина, које се хране у свињцима где има пацова, и по томе да од пацова прелазе у свиње. Једном је знаменитом тамошњем лекару донесен пацов из таквог свињца, и он је у том пацову нашао много старих трихина; за тим је разгледао месо од свиње, која је ту у свињцу гојена, па је и у њему нашао трихина, и то младих, којима је могло бити 5 — 6 недеља, а свиња је затворена била у свињцу 10 недеља, па отуда закључава да су трихине прешле у свињу од пацова. Трихине су нека невидљива животињица, српски названа громуљице, за које се зна да их по неки пут буде у свињском месу, али се није знало да су отровне, сада се пак показује да имају силу на човека као лагани отров. Неки мисле да су стари морали знати за ту болест, па изводе да је због ње Израиљанима у закону њиховом забрањена свињетина, и уз то питају: да ли то, што они по овој забрани не једу свињетину, није узрок те се више него икоји други народ плоде, док напротив виђамо у народа, који се свињетином хране, да нису тако плодни?

НАЈНОВИЈА ПОШТА.

У понедељник се на загребачком сабору настављала дебата о адреси. Код точке 14-те, која каже да се војна граница не слаже с државним правом и народним развитком, заметнула се жива дебата, у којој су граничарски заступници били на великој муци. На послетку се поименце даваше гласови, и централистично-бирократска партија под управом Мажуранића одржа победу с два гласа, јер на народно-либералној страни изосташе многе велможе. Тако је дакле поменута точка о војној граници с 96 гласова противу 94 одбачена. Ф. м. л. гроф Ђуро Јелачић дао је глас да остане онако како је у адреси. Ако велможе и даље изостану из седнице, цела ће адреса проћи као и ова точка. У Пешти се сваки пут изгледа да буде наименовано угарско министарство. Државници угарски што су данас на влади у свему се слажу с Деаком и његовом партијом. Њихова величанства остаће у Будиму до 8. Фебр. Сабори по круновинама с ону страну Лајте биће завршени 3. Фебр. „Берз. Хале“ уверава да Аустрија и Пруска стоје међу собом сад онако исто, како су стајале и пре гастајнске погодбе. Пруска је рада да на силу истера да се шлезвиг-холштајнско питање реши пре него што Аустрија буде готова с расправом угарске ствари; али ће се Аустрија потрудити да решавање шлезвиг-холштајнског питања за сада избегне. Иначе данашња нам пошта није донела ништа ново.

Курс. # ц. 4 фор. $91\frac{5}{10}$ н., сребро 3%.

ОГЛАСИ.

Стецишта. 5. Фебр. на суду вар. Београда над масом пок. Јована Митровића из Београда.

Продаје. 31. Јан. у Водици окр. смед. имање пок. Пет. Божића; — 4. Фебр. у Сланцима окр. беогр. имање Павла вића, — и у Раденковић ма окр. шаб. два забрана Јована Сеизовића.

За потребу ситарске и четкарске радионице при артилериской управи у Крагуєвцу има се набавити репова коњски и говеђи, длака одъ коњски грива и чекиня одъ свиня съ ртеняче. Длаке и репови треба да су чисти одъ блата и ђубрета и суви.

Оваке длаке и репови примаће се одъ свакога за назначене потребе у Београду при магацину обмундировке и у Крагујевцу при артилериской управи, и плаћаће се на оку по 8 гроша чарш.

Е. № 4085. Издано изъ канцеларіе економногъ оделења министерства военогъ, 13. Јануара 1866 у Београду. (2—3)

ЈЕДАН ПОМОЋНИК ФАРМАЦИЈЕ, који говори српски и немачки, тражи место. Адреса му је: ЛАЗАР СЕКУЛИЋ, апотекарски помоћник у Шиду у сремској жупанији. (2—3)

Потписани сам наумио продати своју кућу у Смедереву, која је тамо на калимегдану близу Дунава. У кући има пет соба, ходник, кујна, шпајз, све под једном зградом, пространа башта с два бунара; лице јој је с једне улице 32 а с друге 12 хвата, дужина пак плаца на западној страни износи 72 хвата. Место је за сваку радњу врло згодно; а услови су за купца одгећ пробитачни. Ко је жели купити, нека се јави или мени или г. Стеви Спасићу у Смедереву.

У Беодраду, 15. Јануара 1866.

(3—6) Др. ЈОВАН ВАЛЕНТА.

ЧЕТИРИ ГОДИНЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ

(из кримског рата)

ПРВА КЊИГА

готова је и може се добити у књижарници А. Добровојевића и В. Валожића у Београду.

(2—3) СВЕТОЗАР Ј. ЗДРАВКОВИЋ.

У књижарници ВЕЛ. ВАЛОЖИЋА у Београду може се добити:

КЕЛНЕРСКИ ЖИВОТ. Написао Е. Фромес; превео с немачког Светозар Ј. Здравковић. Цена је 4 гр. ч.

ЗАНИМЉИВЕ СРПСКЕ КАРТЕ што питају и одговарају у 96 листова за 5 гр. ч.

ОБЗОРЪ ИСТОРІИ славянскихъ литературъ А. Н. Папина и Ђ. Д. Спасовича за 86 гр. ч.

GESCHICHTE DER JAHRE 1848 bis 1860 von Fduard Urnd за 24 гр. ч.

AUSFÜHRLICHES LEHRBUCH der türkischen Sprache von Dr Jakob Goldenthal за 30 гр. ч. (2—3)

Издаје и уређује Милош Поповић.

У државној штампарији.